

is niet verontrustend of onchristelijk, mits men verdraagzaam en bedachtzaam naar eenheid blijft streven en het prot. erfgoed trouw blijft. De verdeeldheden verklaarde Broes simpel uit onenigheden inzake de leer, waarover men zich niet behoeft op te winden.

Ik wil nu vier theologische handboeken bespreken, die voor deze periode representatief zijn.

- a. Joh. van Voorst, *Compendii theologiae christianae, ordo et argumentum pars theoretica. Ad usum discipulorum*, Lugd. Bat. 1807 (herdrukken 1817, 1827).

De voor het supranaturalistisch denken typerende Leidse hoogleraar Johannes Van Voorst (1757-1831) was hervormd en schreef voor herv. studenten. De uiteenzetting van de verschillende loci is summier, zonder bewijsplaatsen uit de H. Schrift of traditie. De r.k. leer komt nagenoeg niet ter sprake, de transsubstantiatieleer wordt slechts genoemd en dan heet het, dat die de leer van Christus weerspreekt en geheel en al 'absurda' is (137).

- b. J. H. Regenbogen, *Christelijke godgeleerdheid, naar de behoefte van dezen tijd*, Workum 1811.

Dit werk heeft minder het karakter van hand- of leerboek. Regenbogen, eerst te Franeker, later te Leiden herv. hoogleeraar, maar op verschillende punten afwijkend van de kerkelijke leer, brengt de r.k. kerkleer nauwelijks ter sprake. Slechts citeert hij af en toe enkele patres in een voetnoot. Hij verheugt zich er over dat ook binnen het roomskatholicisme de Bijbel weer meer aandacht krijgt.

- c. H. Muntinghe, *Pars theologiae christianae theoretica*, 2 dln., Gron. 1818-1822.

Dit is een helder geschreven, zeer veel gebruikt handboek. Hermannus Muntinghe (1752-1824), hoogleeraar te Harderwijk, later te Groningen, was eveneens een vertegenwoordiger van het supranaturalisme, zij het met de nodige vrijheid t.o.v. de letter van de Schrift en kerkleer. De behandeling is vlak en nog traditioneel gereformeerd, met kreten van antipapistische kleur. Toch is er een afzonderlijke uiteenzetting van de controvers-theologie, waarschijnlijk onder invloed van de kort tevoren door Duitse theologen als Planck en Marheineke geïntroduceerde symboliek. Na een behandeling van geschilpunten met o.a. atheïsten, indifferentisten en deïsten, komen de